

Marek Gałęzowski

Marian Paweł Sokołowski – adwokat, peowiak, poseł na Sejm RP, działacz konspiracji piłsudczykowskiej w czasie II wojny światowej

Palestra 50/9-10(573-574), 97-100

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

SYLWETKI WYBITNYCH ADWOKATÓW

Marek Gałęzowski

Marian Paweł Sokołowski – adwokat, peowiak, poseł na Sejm RP, działacz konspiracji piłsudczykowskiej w czasie drugiej wojny światowej

Marian P. Sokołowski urodził się 19 lutego 1898 r. w Chlewiskach (pow. konecki) w rodzinie Józefa, urzędnika sądowego, uczestnika rewolucji 1905 r. i Marii z d. Kulik. Po ukończeniu szkoły powszechnej w Chlewiskach uczył się w Szkole Handlowej (przekształconej następnie w Szkołę Realną Miejską) w Radomiu. Od 1909 r. działał w młodzieżowym kole samokształceniowym, później w tajnym skautingu i w harcerstwie. Między innymi pełnił funkcję drużynowego w 1. Radomskiej Drużynie Harcerskiej im. Dionizego Czachowskiego, następnie hufcowego okręgu radomskiego harcerstwa. W czasie pierwszej wojny światowej należał do Organizacji Młodzieży Narodowej i Polskiej Organizacji Wojskowej. Tworzył struktury POW wśród harcerzy, zorganizował lokalny oddział POW w rodzinnych Chlewiskach. Uczestniczył w manifestacji przeciw postanowieniom pokoju brzeskiego i uwolnieniu osób przetrzymywanych w więzieniu przy ul. Warszawskiej w Radomiu. Jako komendant oddziału młodzieży brał udział w rozbrojeniu Niemców w Radomiu w listopadzie 1918 r. W POW używał pseudonimu „Sokół”.

W grudniu 1918 r. wstąpił do WP, przez krótki czas służył w 5. pp, jednak został odkomenderowany z wojska w celu kontynuowania nauki. Wrócił do Szkoły Realnej Miejskiej w Radomiu, gdzie w czerwcu 1919 r. zdał egzamin maturalny. Podczas ofensywy bolszewic-

Fot. ze zbiorów CAF

kiej, w lipcu 1920 r. zgłosił się jako ochotnik do 205. pp, w którym objął dowództwo plutonu. 23 sierpnia 1920 r. został ranny w dłoń w boju pod Oranami. 27 września 1920 r. za wzorowe dowodzenie plutonem został osobiście odznaczony przez marsz. Józefa Piłsudskiego Krzyżem Srebrnym orderu *Virtuti Militari*. „W całym szeregu bojów postawił się na czołowym miejscu jako dowódca plutonu. Zimna krew i osobiste męstwo wlewało w serce oddziału, prowadzonego przez Sokołowskiego, szaloną odwagę. W jednym z niebezpiecznych chwil boju pod Przewodowem prowadził pluton na bagnety, odrzuca wroga, czym decyduje o sytuacji na odcinku kompanii. Wzór żołnierza” – pisano w historii 205. pp. Po zakończeniu wojny M. P. Sokołowski został przeniesiony do rezerwy, z przydziałem do 9. pp. Za działalność niepodległościową odznaczono go oprócz orderu *Virtuti Militari*, Krzyżem Walecznych i Krzyżem POW.

Jesienią 1921 r. rozpoczął studia na Wydziale Prawa UW. Działał wówczas w Centralnym Akademickim Związku Bratniej Pomocy (w latach 1924–1926 był jego prezesem), sprawował także obowiązki prezesa Akademickiego Koła Radomiaków i Zrzeszenia Akademickich Kół Prowincjonalnych. 29 listopada 1930 r. otrzymał stopień podporucznika rezerwy (nadal służył w 9. pp). 1 stycznia 1935 r. awansował do stopnia porucznika w Korpusie Oficerów Żandarmerii, w tym samym roku odbył również kurs w Centrum Wyszkożenia Żandarmerii w Grudziądzu.

Jeszcze w czasie studiów zaczął pracować w Banku Handlowym, a następnie w Banku Gospodarstwa Krajowego. Od 1926 r. odbywał aplikację sądową i adwokacką. W 1928 r. zdał egzamin sędziowski w Sądzie Apelacyjnym w Warszawie, po czym zajął stanowisko radcy prawnego w BGK. Od 1934 r. prowadził własną kancelarię adwokacką przy ul. Senatorskiej 24.

Politycznie związany z piłsudczykami, w 1930 r. reprezentował Zrzeszenie Pracowników BGK w Stołecznym Pracowniczym Komitecie Wyborczym, popierającym BBWR. Był członkiem Zarządu Związku Pracowników Bankowych i Ubezpieczeniowych RP. Przewodniczył sądowi koleżeńskiemu pracowników BGK. 31 maja 1935 r. wziął urlop z BGK i poświęcił się pracy w związkach zawodowych. Został wybrany do Zarządu Głównego Związku Urzędników BGK, Rady Naczelnej Unii Związków Zawodowych Pracowników Umysłowych oraz Państwowej Rady Spółdzielczej. Był członkiem założycielem Spółdzielni Oszczędnościowo-Kredytowej Związku Urzędników BGK. Od 1937 r. do 6 sierpnia 1940 r. sprawował funkcję prezesa Zarządu Związku Spółdzielni i Zrzeszeń Pracowniczych RP oraz (do 1939 r.) – Centralnego Komitetu Dnia Spółdzielczości w Polsce. W 1938 r. reprezentował Polskę na Międzynarodowym Kongresie Mieszkaniowym w Paryżu. Działał w Związku Strzeleckim, od 1 grudnia 1938 r. był członkiem Zarządu Okręgu Warszawa ZS. W latach 1938–1939 był radnym warszawskiej Rady Miejskiej. W 1938 r. został wybrany na posła na Sejm RP. Był członkiem komisji prawniczej i zastępcą członka komisji budżetowej.

W kampanii wrześniowej uczestniczył w obronie stolicy jako dowódca plutonu żandarmerii, ochraniającego siedzibę sztabu Dowództwa Obrony Warszawy przy ul. Nowy Świat 69, a później w podziemiach gmachu PKO przy ul. Świętokrzyskiej. W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Warszawie. Nadal prowadził kancelarię adwokacką.

Działał początkowo w organizacji Kadra Polski Niepodległej. Po powrocie do Polski marsz. Edwarda Śmigłego-Rydza i Juliana Piaseckiego, wraz z kilkoma innymi działaczami KPN opowiedział się za współpracą z nimi. Udzielił Piaseckiemu pomocy, przypuszczalnie polegającej na nawiązaniu kontaktów organizacyjnych z KPN i środowiskiem peowiackim. W działalności konspiracyjnej używał pseudonimu „Paweł”. W niektórych powojennych

dokumentach Sokołowskiego (orzeczenie Wyższej Komisji Weryfikacyjnej przy Ministrze Sprawiedliwości oraz aktach personalnych w CAW), znajduje się informacja o jego przynależności do Korpusu Bezpieczeństwa. W KB miał otrzymać stopień podpułkownika. W rzeczywistości wydaje się mało prawdopodobne, by Sokołowski należał do KB. Podanie takiej informacji w powojennych dokumentach było możliwe dzięki znajomości z komendantem KB Andrzejem Petrykowskim i służyło najpewniej ukryciu działalności w konspiracji piłsudczykowskiej. W KPN używał pseudonimów „Grabek” i „Odrowąż”.

Na przełomie lipca i sierpnia 1942 r. został powołany przez Piaseckiego do komitetu organizacyjnego, przygotowującego zjazd założycielski Obozu Polski Walczącej. Z powodu czasowej nieobecności w Warszawie (lub, jak przypuszczał Klaudiusz Hrabek, skłanianiu się ku porozumieniu z grupą skupioną wokół pisma „Myśl Państwowa”, która znajdowała się w opozycji w stosunku do Piaseckiego), zastąpił go Jan Zabłotniak. Po powstaniu OPW, Sokołowski reprezentował w Radzie Naczelnej Obozu, wraz z J. Zabłotniakiem, środowisko peowiackie. Według Hrabka stał również na czele Wydziału Politycznego OPW. Był ponadto przedstawicielem OPW w Społecznej Organizacji Samoobrony (skupiającej mniejsze ugrupowania polityczne podziemia i m.in. zajmującej się propagowaniem hasel walki cywilnej) przez cały okres jej istnienia. W mieszkaniu Sokołowskiego przy ul. Senatorskiej odbyło się jedno z posiedzeń Rady Naczelnej OPW. W kierownictwie OPW należał do zwolenników współpracy z założonym przez działaczy grupy „Myśli Państwowej” Konwentem Organizacji Niepodległościowych. Dość ogólnie pisał na ten temat Hrabek: „zaznaczyła się już podczas pierwszych obrad opozycyjna postawa «Pawła». Podkreślał ją wielokrotnie także później w sprawach zresztą nieistotnych, zachowując zawsze umiar i poczucie odpowiedzialności wobec wspólnego celu”.

W czasie okupacji niemieckiej Sokołowski był dwukrotnie zatrzymywany i jako zakładnik więziony na Pawiaku. Podczas Powstania Warszawskiego został aresztowany przez Niemców. Wieziony na roboty do Niemiec, zbiegł z transportu. Do końca wojny przebywał w rodzinnych Chlewiszkach.

W końcu stycznia 1945 r. wrócił do Warszawy. Zaczął pracować w BGK jako radca prawny, jesienią 1945 r. objął również stanowisko dyrektora Towarzystwa Osiedli Robotniczych. W latach 1946–1948 był prezesem Związku Zawodowego Pracowników Bankowych, Kas Oszczędnościowych i Ubezpieczeniowych RP w Warszawie i członkiem Komisji Centralnej Związków Zawodowych. Od 23 stycznia 1947 r. pracował również jako radca prawny w Spółdzielni Pracy i Użytkowników „Spółnota Pracy”. 31 maja 1949 r. został zwolniony z pracy w BGK i – prawdopodobnie zmuszony – zrezygnował ze stanowiska dyrektora Towarzystwa Osiedli Robotniczych. Pracował następnie w spółdzielni „Spółnota”, a następnie jako radca prawny Okręgu Warszawskiego Polskich Zakładów Zbożowych oraz w żoliborskich spółdzielniach mieszkaniowo-budowlanych.

22 stycznia 1952 r. Wojewódzka Komisja Weryfikacyjna w Warszawie wydała orzeczenie o skreśleniu Sokołowskiego z listy adwokatów z powodu jego służby w żandarmerii AK, określonej w dokumencie jako Korpus Bezpieczeństwa. Sokołowski odwołał się od tego orzeczenia, twierdząc że w czasie okupacji był członkiem odrębnej organizacji o tej samej nazwie. 15 grudnia 1952 r. Wyższa Komisja Weryfikacyjna przy Ministrze Sprawiedliwości uchylila orzeczenie Wojewódzkiej Komisji Weryfikacyjnej, utrzymując wpis Sokołowskiego na liście adwokatów.

Od listopada 1957 r. lub 1 stycznia 1958 r. M. P. Sokołowski pracował w Zespole Adwokatów nr 18 przy ul. Rutkowskiego (obecnie – Chmielna). W latach 1957–1964 był członkiem Wojewódzkiej Komisji Dyscyplinarnej Izby Adwokackiej w Warszawie. Należał do Towarzy-

stwa Kultury Moralnej, którego członkiem był m.in. znany filozof prof. Tadeusz Kotarbiński. 31 października 1971 r. z powodu ciężkiej choroby Sokołowski przeszedł na emeryturę. Zmarł w Warszawie 10 sierpnia 1975 r. Został pochowany na cmentarzu w Pyrach pod Warszawą.

Od 1926 r. był żonaty z Marią z d. Pomorską (1900–1975), nauczycielką, miał synów Jędrzeja (1928), sędziego i Macieja (1930), inżyniera.

Bibliografia

Archiwum Państwowe m. st. Warszawy, Sr 127/50, k. 10; Sr 257/50, k. 26; Archiwum Uniwersytetu Warszawskiego, RP 8469; Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, 15352/II, k. 147, 158, 170; K. Hrabyk, *Z drugiej strony barykady. Spowiedź z kłęski. Wspomnienia i dzienniki*; Centralne Archiwum Wojskowe (dalej: CAW); M. P. Sokołowski, ap 7961; MPS, tap 264/779; MPS, KW 112/S–2344; MPS, Odrz. 12 czerwiec 1935; MPS VM 46–3653; CAW, Wojskowe Biuro Historyczne, I.341.1.937, M. P. Sokołowski; CAW, Związek Strzelecki, I.390.1.540, „Dziennik Zarządzeń i Rozkazów Okręgu nr 1 Warszawa Związku Strzeleckiego” 1939, nr 3; ZS, I.390.1.542, Zarząd i Komenda Okręgu nr 1, s. 8; IPN, 0235/293, t. 1, k. 134; Okręgowa Izba Adwokacka w Warszawie, 1197, Akta personalne M. P. Sokołowskiego; J. Lebedowicz, *Byłem szefem Wydziału Prezydialnego Obozu Polski Walczącej*, Stalowa Wola 1974 (mps. w posiadaniu M. Fieldorf i L. Zachuty, Kraków), k. 110–111; Dokumenty dotyczące pracy zawodowej, Oświadczenie z 10 maja 1970 r. dotyczące udziału w obronie Warszawy we wrześniu 1939 oraz Życiorys M. P. Sokołowskiego, udostępnione przez J. Sokołowskiego i M. M. Sokołowskiego (wnuka); Informacje J. Sokołowskiego i M. M. Sokołowskiego.

D. Baliszewski, *Tajemnica Śmigłego*, cz. 3, 4, „Ład” 1986, nr 5, 7, (tu błędnie podane imię Marek); *Czy wiesz kto to jest*, red. S. Łoza t. 2, Warszawa 1938, s. 285–286; M. Gałęzowski, *Polityczne ugrupowania piłsudczykowski w kraju w latach 1942–1944*, „Niepodległość”, t. 53/54, 2003/2004, s. 57, 65, 66, 79, 81; *Kto był kim w II Rzeczypospolitej*, red. J. Majchrowski, G. Mazur, Warszawa 1994, s. 431; K. Hrabyk, *Jeszcze na temat książki o prasie konspiracyjnej lat 1939–1945*, „Dzieje Najnowsze” 1983, nr 3, s. 243; *idem*, *Przemilczane podziemie*, „Kultura” 1949, nr 1, s. 64; S. Lewandowska, *Polska konspiracyjna prasa informacyjno-polityczna 1939–1945*, Warszawa 1982 s. 109; *eadem*, *Prasa okupowanej Warszawy*, Warszawa 1992, s. 95; G. Łukomski, B. Polak, A. Suchcitz, *Kawalerowie Virtuti Militari 1792–1945. Wykazy odznaczonych za czyny z lat 1863–1864, 1914–1945*, Koszalin 1997, s. 296; J. C. Malinowski, *Piłsudczykowski Obóz Polski Walczącej (1940–1945). Zarys struktury i działalności*, „Czasy Nowożytny”, t. 9, 2000, s. 152; P. Matusak, *Edukacja i kultura Polski Podziemnej*, Siedlce 1997, s. 359; B. S. Mond, J. Gintel, *Historia 205 pułku piechoty ochotniczej im. Jana Kilińskiego*, Warszawa 1932, s. 167, 221–222, 277; B. Polak, *Marian Paweł Sokołowski (w) Kawalerowie Virtuti Militari 1795–1945. Słownik biograficzny*, t. 2, cz. 2, Koszalin 1993, s. 196–197; *Przygotowania do wyborów. Stołeczny Pracowniczy Komitet Wyborczy*, „Gazeta Polska” 1930, nr 265; J. Radzymińska, *Zawsze niepodlegli*, Wrocław 1991, s. 30; R. Rybka, K. Stepan, *Awanse oficerskie w Wojsku Polskim 1935–1939*, Kraków 2003, s. 535; K. Świtalski, *Diariusz 1919–1935*, do druku przygotowali A. Garlicki i R. Świętek, Warszawa 1992, s. 140; *Rocznik Oficerski Rezerw 1934 (reprint)*, Warszawa 2003, s. 62, 428; *Skorowidz (posłów i senatorów do Parlamentu RP wybranych w 1938)*, „Przekrój” 1939, nr 1, s. 9, 17; *Wybór kandydatów na posłów do Sejmu*, „Gazeta Polska” 1938, nr 286; *Z Rady Adwokackiej w Warszawie*, „Pa-lestra” 1932, nr 1/2, s. 75; *Związek Zawodowy Pracowników Bankowych, Kas Oszczędnościowych i Ubezpieczeniowych RP. Sprawozdanie z działalności za czas od dnia 19 lutego 1946 r. do dnia 20 czerwca 1948 r.*, Warszawa 1948, s. 8, 62.